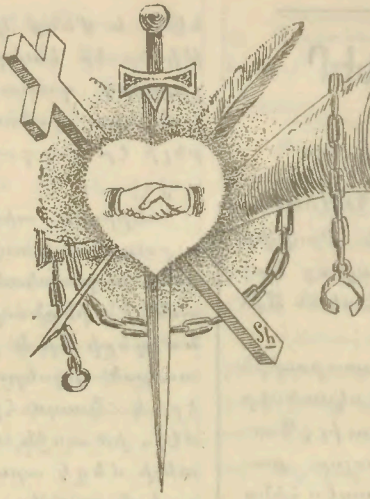

ԲԱՏԵՆԳԻՆ
Մ. Ա. ՀԱՆՏՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան \$1.50
Վեցամսեայ 0.85
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան 10 Գրանք
ԿԱՆՈՒԿ ՎՃԱՐԵԼԻ

Հայրենեաց

ՄԱՐՏ
ՅԱԻՆԵՆԱԿ
AN ARMENIAN WEEKLY.

ՀԱՍՏԷ
AMERICAN HAI PUBLISHING Co
P. O. Box 379, Worcester, Mass

Entered at the Post Office at
Worcester, as Second - Class
Mail Matter.

Subscription \$1.50 a Year.

ՀԱՄԱՐԱՐԵՐՈՒ

ԱՂԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միանանք որ ապրինք.— Տամատ Մահ մուս փառաւ և Հայկական ինդիքը — Բաղդատուութիւն մը.— Արշակ Բ. Ինչոր կայացուց (Պոստոնէն) — Քաղաքական Նամակ խմբագրութեան — Ենթերին Լուրեր — Բանասիրական (Անոնց ամենա-աարօրինակ հակառակորդները):

ՄԻԱՆՈՒՅՔ ՈՐ ԱՊՐԻՆՔ

Եւ մի՞թէ իրաւունք չունի Լուսաւորականը սիրել իւր այս հինաւուրց եկեղեցին, գերբոլորալ անոր վրայ: Բընական չէ՞ որ աննորոգ և անհաշտ աշօք նայի ամէն անոնց վրայ, որք որսն կը քննադատեն իր եկեղեցին. և կը ջնանանորոգեղ... քակելով! Լուսաւորականը Հայաստանեայց եկեղեցիէն դուրս ելողը ազգէն դուրս կը նկատէ, և կատաճանօք կը վերաբերուի անոնց հետ, միշտ աննորոգ և անհաշտ ողի մի սաստկեով զէպ անոնք. բայց Լուսաւորականին այս ազգապնաս և մեղադրելի ընթացքը, նախնականառէս հետեւանքն է ամբողջ Հայութեան բնական դարձած այն համոզման թէ՛ կրօնք և ազգութիւն անբաժան են. և այս դարերու կազմած համոզումը մէկ ոստումով, ներկայ ըստորկութեան շրջաններու մէջ չ'քարերը քննելու և դարձնուելու համար միջամտելու և ժամանակի կը կարօտի. մանաւանդ երբ Մայր եկեղեցիէն զատուող Բողոքականը իւր ընթացքով կը հաստատէ այդ համոզումը: Ինչ մեծ յաղթանակ էր Բողոքականին և Կաթողիկոսին համար թող որ դժբաղատութիւն էր Հայութեան ամբողջութեանը շահերուն, երբ քաղաքական և ճշմարիտ ներքե (՞) ձեռք կը բերուէին Սուլթանի այն հեռուտես Ֆէրմանները, այն ազգաբաժան առանձնաշնորհները— որք կը ստեղծէին Փոտոման Միլիթի, կատին Միլիթի: Ի՞նչ ասոնք զովք զով "Արմէնի Միլիթի" ին և հաս կունենանա Հայութիւնը երբք ազգի բաժնուած երեք Միլիթի: Ո՞վ շինեց երեք Միլիթի այս սովորուն հայը որ հրոյ, սրոյ արեան մէջէն անցած էր անբաժան: Եկեղեցւոյ բաժանումն էր, որ ազգն ալ Միլիթի բաժնեց. երբ 76 տարի առաջ մաս մը հայեր Մայր եկեղեցւոյ ծոցէն ելան. և Բողոքական յարանուանութիւնը կազմակերպուեցաւ Ամերիկան Մի պիտարաց նախաձեռնութեամբը, այս հայերը իրենց նոր գտածին այնքան մի սիրահարուեցան, որ հին եկեղեցւոյ ամէն յիշատակ նկատեցին իրր սրբապղծ ծովիւն և ուղեցին մոռնայ հետեւապէս իրենց ազգային հոգեբանութեան համաձայն, ինքզինքնին զատուած և օտարացած նկատեցին նաև ազգութեան զգացումներէ, և ինքզինքնին ալ փոխան «Հայքի Վերահաստատման միլիթի» ճանչըր-

ցուցին աշխարհի և ունեցան իրեն «Ազգապետը» և յոռաջ եկաւ «Հայ» ու Փրօրօրը. և եթէ դպրոցը օգնութեան չհասնէր և Բողոքականներ սերունդ մը չպատրաստէր Շմառնեան Պատուելին ոգևոյնեցնելու, մեր Պապերու (Բողոքական) ընթացքին թափը պիտի հասցնէր Հայութեան մէջի մէկ պաշտօնական «միլիթի» մի այնպիսի վիճակի, որ ալ բողոքական հայը կարողանար պիտի լինէր հայութեան համար. օտարացած բոլորովին ազգութեան. բայց «Փոտոման միլիթի» նոր սերունդը կարեւոր դեր մը խաղցած չէ դեռ, իր պապերու ընթացքը բարեխառնած է միայն. ամօթ պիտի լինի բողոքական նոր սերունդեան ճակատի վրայ ապագայ պատմութեան դատակիցը, քանի որ դեռ գոյութիւն ունի Վերօտէնի միլիթի» և Բողոքականաց Ազգապետի նախատիքը, և բայց կը մնայ ժողովարանը, աղբիւր գփտութեան և պատահուման, և... ինք իւր դաստիարակութեամբ և լուսաւորութեամբը, քաջուած կը զրկուած բոլոր մի Վերօտէնի միլիթի» ինքնուրու փճիկին մէջ, չեղածացած օգտակարութեամբ մի կըստպատէ Հայութեան հոգեկիրութեանը, որ իր սքրտած սեղէն երևան գայ իւր հրաշքը ցուցնելու ամբողջին. մինչդեռ ներկան կը պահանջէ, որ աս ընդհանուր հայութեան շահուն» օգտին համար հոգւոյ ճշմարիտ արեւութեամբ մի, թողութէ, կտորէ, Բողոքականի և ժողովարանի կաշկանդումները, ասպարէզ նետուի իր պապերուն շինած «միլիթի» և Ազգապետի նախատիքն ջնջելու. և ամբողջ Հայութեան ծառայելու և օգտեւում:

Այս ամէն պատմական իրողութեանց հանգէպ ամէն մակերեսային կարգադրութիւն և սուսամեայ հատկացուցութիւն յարամտը չեն կրնար գոցել, վերքը չեն կրնար դարձնել. և ինչպէս կարելի է. ինչ է բողոքական յարանուանութեան առաքելութիւնը և նպատակը Հայութեան մէջ. եթէ Հայուն մտաւոր դարգացումն ու կրթութիւնն է, ինչ հարկ ուրեմն եկեղեցական ուրոյն կազմակերպութիւն, ժողովարան պահել. եթէ նըպատակն է Հայը քրիստոնէացնել, — առանց քակելու դարերու Մայր եկեղեցին և բարեկարգել գայն քարձեպ ինչ հարկ կար Մայր եկեղեցւոյ ծոցէն դուրս գործել. բայց երբ առանձին կազմակերպութիւն կ'պահուի և զատ ժողովարաններ բայց կը պահուին մեծ ծախսերով, Հայը «Քրիստոնէացնելու», համար եղած ջանքերուն բնական հետեւանքն այն պիտի լինի, — գէթ այդ է ակնկալութիւնը— որ բողոքականներուն թուոյն վրայ աւելնան Լուսաւորականներ, որոնք «ճշմարիտ Քրիստոնէութիւն» քը կը ընդունին, այսինքն այնքան Լուսաւորականներ «Հայ ազգէն», զատուելով պիտի միանան

«Բողոքական ազգին», և այսպէս Լուսաւորական հայուն համար բողոքականն ու անոր առաջնորդները կը լինին իրեն պաշտելի դարձած Սր. Եկեղեցին քանդողներ, անոր դարերու Սրբութիւններուն թշնամիները, և ազգը պատակաող օտարամտներ— ինչ կըսեմ— օտարազգիներ... Ալ որչափ կուզեն ժամէն ու ժողովարանէն թող համերաշխութիւն քարոզեն, զանգուածի ամբողջութեանց ազգու իսկական շաղուած, գործակցութիւն անկարելի է. ժողովարանն ու ժամը հալէ, ի մի ձուլէ, եթէ կուզեն ժողովուրդը միացնել:

Եւ հայուն այս ճանաթամին մէջ կայ միմակ մը այնքան մօտ ճշմարիտ հայութեան քան Հայութեան միացումի իրականացումը, որի միայն կը յուսամ հայութեան փրկութիւնը:

Կարելի՞ է ամբողջ Լուսաւորական եկեղեցւոյ անդամները, որ հայ ազգը ըսել է— բողոքականացնել— «Քրիստոնէացնել», Միսիստարաց 70 տարուան ջանք և անդող աշխատանաց, և զուտ քրիստոնէացնելու համար մատնած հարկեր հարգաբար սովորները— քանի մի հազար բողոքականները— բաւական են ապագուցանելու այդ ձեռնարկութեան ի գործ ջան անօգուտ վատտակ լինելը, — անկարելիութիւնը. բաժանումի սկիզբներն, յարանուանութեան նորութեան և այն ժամանակի Լուսաւորական առաջնորդներու և զանգուածին բնական անխուճումութեան շնորհիւ, բողոքականութիւնը յառաջի մեցաւ, աճեցաւ. Ամերիկան «Փիւրիթի» սկիզբ սկզբները կարեւոր զարմարողներ ունեցան ատեն մը. և բողոքականութիւնը վարկ ունեցաւ. բայց ոչ աս վարկը, ոչ ալ աճումը երկար տեւեց. 20-25 տարիէ ի վեր բողոքականութիւնը ալ չաճիր. ինքնամփոփ մարմին մը ինքն մի մէջ կապրեքանակը չաճելէ զատ, իւր լճացեալ վիճակի մէջ վատտարած է. և այսօր հոգեւորութեան, բարոյականի, ճշմարիտ մարդկութեան և Քրիստոնէութեան անսակեմէ, Բողոքականին և Լուսաւորականին միջև զգալի տարբերութիւն մի չէմ կրնար տեսնել— ուստի Բողոքականութիւնը — Հայութիւնը «Քրիստոնէացնելու», մէջ չը յաղողեցաւ, և հետեւարար իրր կրօնական յարանուանութիւն իրաւունք չունի ապրելու ուրոյն, և պատահումանց և գփտութեան առիթ դառնալ՝ Հայ ժողովուրդին մէջ միլիթի մի աւելցնելով՝ ոչ ալ ունէ մէկ էական հոգեմտեւոր և հոգեփոխ առաւելութիւն ունեցած է բողոքականութիւնը Մայր եկեղեցւոյ վրայ, որոյ սիրոյն Լուսաւորականութեան համար բան ձգելով Բողոքականութեան յարկ: Ամբողջ Հայութեան հոգեւորապէս օգնելու ջանքերն իրեր և յաճ, Քրիստոնէացնելու առաքելութեան ու նպատակին մէջ անյաղող, և ապրելու օտուուն.

քէն զրկուած, բողոքականութեան ուրիշ բան չմար ալ իւր ժողովարանը գոցել և նետուել Մայր եկեղեցւոյ ծոց. որով միայն կրնայ քաւել իւր պապերու «միլիթին», ու «Ազգապետը» և վերցնել Գայթակողութեան մէկ ֆարը ազգի վերածնութեան ճամբէն:

Մ. Պ. ՆԵՐՍԵՍՆԱՆ
(Շարունակելի)

ՏԱՄԱՏ ՄԱՀՄԱՆՏ ՓՈՇՍ

ԵՒ ՀԱՅԿԱՍԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ
(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն վերջ)

Երկիրը մշակած է, այն անապատացումն է, որն որ բերաւ Ռուս և Թուրք Պատերազմը: Այն անապատացումն է, որն որ յառաջ կուզան թուրք ընչաքաղց պաշտօնէից վայրերի կամբէն և քերտ հրոսակախմբոց ու թափառաշրջիկ ժողովուրդոց թալանքներէն:

Սուլթան Համիտ իր անկեղծութեան ապացոյցը կուտայ, երբ զինաթափ կընէ քերտերը, ու եթէ օրէնքը հաւասարապէս պիտի գործադրուի. ուրեմն ինչո՞ւ համար քերտը զէնք ունենայ, ու հայը ո՞չ, քերտն ալ պէտք է զինաթափ ըլլայ. ու ինչ հարկ զէնքի, երբ արդարութիւնը կը տիրէ...:

Սուլթան Համիտ հարկ է որ կարեւորութիւն տայ մշակեալ մտքի տէր անձանց, հոգ չէ թէ ինչ ազգայնութեան կամ կրօնքի վերաբերին անոնք, նա պէտք է իր շուրջ հաւաքէ այսուհետեւ ոչ թէ աւազակախմբեր, հապա ուսեալ ու քաղաքակիրթ անձեր... ու նաև պէտք է նախանձախնդիր ըլլայ այն ամեն բարի խորհրդոց գործադրութեան, ինչ որ օգտակար ու օրինաւոր է. այն ատեն երբ կենք և խաղաղութիւն ապահովուի երկիրն մէջ, մենք ամէնքս ալ բաղձացողներ ենք մեր սիրական հողին, երկրին զիրկը վերագառնալու, ու բարգաւաճեցնելու ինչ որ մերն է: Այս կերպով երկիրն բարեկարգութիւնը երբ կատարուի նոյն երկրին ժողովուրդին ձեռքով, այն ատեն հասարակաց արտաքին թշնամուոյն գէ՞թ թուրք և Հայ կամ Յոյն միւսի ման և Քրիստոնէայ միանգամայն զէնք պիտի վերցունեն, ու բնականաբար թուրքից պէս բարգաւաճման յարմար երկիր մը օտարին լուծին յանցանքը շատ զժուար պիտի դառնայ. ու կատարութիւնը արդարեւ պիտի բարեկարգուի:

Ահա ինչ որ օրինաւոր կը սեպնք, ինչ որ ըսելու էր Տամատ Մահմուտ փառա՝ իր աներձաղին՝ Սուլթան Համիտին:

Մահմուտ փառա՝ համոզելով զՍուլթան այս սկզբանց վրայ աւելի մեծ ծառայութիւն մատուցած կըլլար իր հայրենիքին ու ազգին, քան թէ Եւրոպայ ապաստանելով ու ուրիշներուն առջև այդպիսի անձնատէր ծրագիր մը ներկայացնելով:

Բայց ամէն բանէ ետք հարկ կը սեպնք յիշեցնել թէ Եւրոպական միջամտութիւն մը, Սուլթանին և Մահմուտ փառային կամքին հակառակ վերջնականապէս սահման մը պիտի դնէ Քրիստոնէայ ժողովուրդոց բողոքներուն, ապագայի խառնակութեանց առջև ատնելու համար

բայց եթէ՛ Սուլթանն Համբարձումի անհոգիութիւնը...

Այս փոփոխութիւնը և խորհուրդները գրի կ'առնեն...

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ԱՐ

Համբարձումի փոփոխութիւնը անհոգիութիւնը...

Այս փոփոխութիւնը և խորհուրդները գրի կ'առնեն...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մանուգեալ յօգուածներուն մէջ և ամբողջ ազգայնութիւնը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Այս փոփոխութիւնը և խորհուրդները գրի կ'առնեն...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՐՇԱԿ Բ. Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ 23 ՓԵՏՐ. ՊՈՍՏՈՆ

Իրէկ իրիկու ժամը 8 ին Բաքու քաղաքը...

Հակառակ անձրևի տեղատարափին ժամը վեց...

Թատերական յանձնախումբը գովելով շանթով...

Տակաւին վարագոյրը շր քաղաքում տեսակ մը...

Միւսումնական գերակատարները քննադատելով...

Սրբաբարձ անտարաք իրաւունքները...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Մեծ ազգեր չեն վարանել իրենց հիացումը...

Երբորդ տեսարանը երթալով սկսաւ ուշադրաւ...

Միւսակ ճոս ալ լաւ կատարեց իր դերը...

Չորրորդ տեսարանը կարելի էր մենկն ընկան...

Չորրորդ տեսարանը կարելի էր մենկն ընկան...

Չորրորդ տեսարանը կարելի էր մենկն ընկան...

Չորրորդ տեսարանը կարելի էր մենկն ընկան...

Չորրորդ տեսարանը կարելի էր մենկն ընկան...

Չորրորդ տեսարանը կարելի էր մենկն ընկան...

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Ան.Ն.Յ. Ա.Մ.Ե.Ա.Ս.Մ.Ր.Ս.Կ.Գ.Ի.Ն.Ե.Ր.Կ.Ը.Կ.Ն.Ե.Ր.Կ.Ն.

(Շարունակութիւն 25 թուէն)

Ահա թէ այս մասին ինչ կըսէ Դեբորա կի...

«Եթէ Հայերը կուտայ շէնքն այսօր չեն կարող...

Եթէ այդ տողերը գրուած են որպէս զայս...

Վարժութիւն ունենալէ ետք կուրի ելլելու...

«Եթէ Հայերը կուտայ շէնքն այսօր չեն կարող...

Ըստ «Դեբորա» յայտնած գումանկութիւնը...

Ինչպէս որ Հասարակ նկարիչ մը Բաքու քաղաքը...

Ինչպէս որ Հասարակ նկարիչ մը Բաքու քաղաքը...

(Թշնամիներ) որ յեզագիտական սուրբ կրակէն...

Հայ-յեզագիտական զանազանութիւնը (այդ միակ...

Ինչպէս որ Հասարակ նկարիչ մը Բաքու քաղաքը...

Ինչպէս որ Հասարակ նկարիչ մը Բաքու քաղաքը...

Ինչպէս որ Հասարակ նկարիչ մը Բաքու քաղաքը...

ազնուանանայ ու յեզագիտական թեան և Հայրենասիրութեան...

Դեբորա կի ինչպէս կ'ըսէր իր իրականութիւնը...

Դեբորա կի ինչպէս կ'ըսէր իր իրականութիւնը...

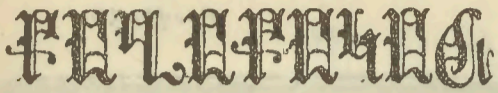
Դեբորա կի ինչպէս կ'ըսէր իր իրականութիւնը...

Դեբորա կի ինչպէս կ'ըսէր իր իրականութիւնը...

զատել մեր խնդրին սահմանէն դուրս է
ինչ որ Պէշիկիւթաշահան գրած էր Պոստոնի
Թատերախումբը անոր ճշգրիտ թարգ-
մանն հանդիսացաւ շատ աննշան պակ-
սութիւններով:

Այսպիսի յարգութիւն մը անակըն-
կալ էր և հանդիսականները շատ լաւ
տպաւորութեան տակ մեկնեցան: Այդ
յարգութեամբ երկու նախապաշարում-
ներ խորտակուեցան առաջին թէ հայե-
րըն ալ կարող են յարող ներկայացում-
ներ տալ և երկրորդ թէ այդ ներկայա-
ցումները գնահատող հայ հասարակու-
թիւն մը ունինք հաս: Աւելի յարողու-
թիւն կը մաղթենք խմբին:

ՍՈՒՐԷՆ

ՌՈՒՍԻՍ ԵՒ ԱՆԳԼԻՍ

Ռուսիա մինչ մէկ ձեռքով բարեկա
մութեան ձիթներն կերկնցունէ զէպի
Անգլիա միւս ձեռքով անոր շահերուն
զէմ գաւեր կը արէ:

Ռուսիոյ Պատերազմական նախարար
Զոր. Գուրուսովիւն Վերմ պոգրատէր մը
ըլլալով, կուզէր ներկայիս Անգլիոյ մեծ
ու կարեւոր հարուած մը տալ: Անգլի-
անիստանի սահմանադրութեան վրայ մեծ
զօրութեամբ գումարած էր. ու երբ ալ
պատրաստ էր Չէ ժամէն շերտեր գրաւ
ելու, իր այդ նպատակը Չորիս յայտ-
նեց ու անոր հիւսանք խնդրեց. սրբա-
յարձակորէն մերժեց այդ խորհուրդը ք-
սեղով թէ՛ թէ՛ պէտք չիտես որ աշխարհի
մեծագոյն մասին համակրանքը Պոզնե
բուն հետ է. սակայն ես հարկ կը համա-
րիմ բացարձակ չեզոքութիւն պահել. ու
չեմ ուզեր Անգլիոյ այս սաղնապի օրե-
րը անոր վրայ նոր դժուարութիւններ
բարդել:

Չորիս այդ բարեկամական վարմուն
քը Անգլ. թերթերուն կողմանէ շատ ալ
անկեղծ չը նկատուիր, որովհետեւ Ռուսիա
սկսած է Պարսկաստանի մէջ հակառակ
Անգլիական շահերուն անանկ քայլեր առ-
նել, որոնք չպիտի առնէր՝ եթէ Անգլ-
իա իր ներկայ գծուարութիւններուն
մէջ բռնուած չըլլար ուստի կը խորհուր
թէ շերտեր գրաւելու մասին Չորիս
մերժումը Գաղաքական խաղ մի էր.
ստով կուզէր Անգլիոյ կապիտանները
իր վրայէն զարձուեն որպէս զի Պար-
սկաստանի մէջ ուզածին պէս իր վրանն
ըր իրագործել յաջողի:

Անցեալ օր Ռուսական մարտանում մը
կերթար զեպի պարսից ծոցը որուն ան-
միջ պէս հետեւեցան Անգլիական երկու
մարտանակեր:

Թուրքիստանի վէտսօսթի պաշտո-
նական թերթը հետեւեալ կը գրէ Ռուսի

ոյ Պարսկաստանէն շինելիք 1,300 մղոն
երկաթուղիին մասին որ պիտի արժէ
15000000 Ռուպլի:

Ռուսական կառավարութիւնը արդէն
սկսած է այն երկաթուղիին գործը որ
յառաջ պիտի երթալ Ջուլֆանի Թալի-
զի ու Համատանի մասերով (ճիշտով մը
գէպի թէ՛ հրան) Ռուսահան և Քերման,
մինև Պանտեր Ապարսո:

Վստահուած է թէ այս զիծը պիտի
կատարելագործուի 1904ին: Գծին ուղ-
ղութիւնը մեծ խորագիտութեամբ ընտ-
րուած է. որ ռազմագիտական տեսակե-
տէ նայելով մեծագոյն կարեւորութիւն
ունի:

Ռուսիա. որուն Պարսկաստանի ու փո
քըր Ասիոյ մէջ ունեցած քաղաքականու-
թեանց նպատակակէտն է հարաւային
Չորերուն վրայ նաւահազիտ մը ձեռք
բերել, շնորհաւ սանի ու արեւելքի մէջ
իր վաճառականութիւնը տարածելու նը-
պատակաւ. միշտ զգոյշ եղած է որ և է
րան ընել՝ րոզով թուրքիա կայրնար
օգտուել ու զօրանալ, ուստի այս նկատու-
մով է որ յիշեալ երկաթուղիին պիծը
չի ձգեր Տիգրիսի և Եփրատի արեւմե-
ներէն, ոչ ալ զէպի Պարսա ալ ուղիղ
զէպի Պանտեր Ապարսո:

Թէ ինչո՞ւ Ռուսիա շուքեց իր երկա-
թուղին անցունել թրքաց սահմանէն ու
կցել Գերմանիոյ Պաղտատի գծին. հե-
տեւեալ մտածուիները ինկատի առնելու
է որ Անգլիայի մը շրջանակներու մէջ
կշիռ կը դառնան:

Ա. Պարսկական երկաթուղիէն յա-
ռաջ գալիք ներթական շահերը այնքան
մեծ են որ Ռուսիա կարող չէ միայնակ
քայլել անոր ամբողջ պտուղները. ուս-
տի ինքը բարեկամական գործակցութեան
ընդարձակ դաշտ մը կը մտառեցանէ
Անգլիային:

Բ. Ռուսիա այն ասան կարող կըլլայ
սպասողարար յառաջ տանել իր խաղաղ
ու արդիւնաբեր գործերը Պարսկաստանի
ու Ասիոյ մէջ՝ երբ իր լաւագոյն ուժերը
հակադրման ընդհարու մեծ վատ-
նելէ ազատ ըլլայ:

Գ. Անգլիա ու Ռուսիա իրենց ներկայ
թշնամական վարմունքներուն պատճա-
ռաւ պարզապէս կորուստ կունենան, մինչ
զեռ Գերմանիա մեծ առաւելութիւններ
կտանայ անկէ: Անգլիոյ. Ռուսիոյ և Գեր
մանիոյ մէջ Դաշնակցութիւն մը՝ իրենց
քաղաքական գերակշիռ ուժ ու հզօրա-
գոյն դիրք պիտի տայ:

ՌՈՒՍԻՍ

Ռուսական բանակի բոլոր ճիւղերուն
հրամանատարները. բոլոր հրամանատար
զօրավարները ու Ռուսական կայսրութեան
ամէն քաղաքներէն բոլոր ծովակալ-
ները Ս. Բեառուպոլի մէջ՝ ի ժողով գու
մարում են:

ԱՆԳԼԻՍ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէ՛ հրանէն եկած լուրի մը համա-
ձայն Անգլիական ազդեցութիւնը ջնջու-
ած է Պարսկաստանէն. այժմ Ռուսական
ազդեցութիւնն է որ կը տիրէ հոն. Պար-
սից սպանները պիտի ստանան իրենց մար-
զանքները Ռուս զօրավարներէ:

Շահը մերժած է Անգլիոյ դեսպա-
նին հրաւերը անգլիա այցելելու համար
և իր Անգլիոյ դէմ ունեցած ստեղծութիւ-
նը ցուցնելու նպատակաւ երբ Բարիզի
արուեստահանդէսին երթալ, անկէ Պեր-
լին ու Բեառուպոլի պիտի այցելէ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գրօնէ զօրավարը գետեղերքի մը
վրայ քառակուսի մղոն մը տեղի մէջ
պաշարուած է իր 7000 զօրքով Անգլիա-
կան 50000 զօրքերէ, և այդ Հարուսային
Ափերիէի առեւծը դիպցողներու կը մար
տնչի ու իր դիրքը կը պահէ:

Զօր. Գրիշներ երբ առաջարկեց Զօր.
Գրօնէին որ անձնատուր ըլլայ նա պա-
տասխանեց՝ քանի որ ես ունիմ հրացան-
ներ ռազմավերք ու մարտիկ և քանի
ես ողջ եմ ինչո՞ւ անձնատուր ըլլամ:

Աշխարհ կը հիանայ այս անզուգական
քաջագործութեան վրայ և գայն
հրաշք կանուանէ: Նոյն իսկ անգլիացիք
կը փառաբանեն Գրօնէի դիւցազնութիւ
նը ըսելով թէ Անգլիացին պիտի անանել
ու գնահատել իր ինքնամիտ վրայ փայ-
լող առաւելութիւնները:

Զօր. Գրօնէի դիրքը պահպանողա-
կան տեսակետէ շատ մտօր կը համա-
րուի, շատ մը բնական ծախքերէ զատ
ուր կ'ապաստանէին Պօլիները, անդն
նաև յարմարութիւն ունի որ այրեր փո-
րուին որոց մէջ կը պահուին զինուոր-
ները և իրենց ռազմավերքը, անանկ որ
թշնամի բանակէն տեղացած ռուսներէն
սպասով կը մնան:

Գրօնէի օգնութեան փութացող Պօ-
էրներ քանիցս անգլիական բանակը ճեղ-
քելով ներս անցնել փորձեցին ու միշտ
չարաչար կտորորուելով ու մաս մը գե-
րի ի յնալով եմ մտուեցան:

Զօր. Բօպէրթի առաջարկեց Զօր. Գր
րօնէի որ իրենց հետ գտնուած կիները
և աղաքները դուրս ելնեն ու սպահով
տեղ մը բնակին և թէ անգլիացի բժիշկ
ներ երթան Պօլեր վիրաւորները դար-
մանելու իսկ վերջին մերժեց այս մար-
դասիրական առաջարկները:

Որքան որ այնպէս կը հիանայ Գրօն
էի առեւծարտութեան վրայ, իսկ նկա-
տի անհեղձ անոր անյայտ վիճակը ու
յամատու թեմբ իր մարտերուն կտոր-
որուի ապը՝ իր այդ արարքը հակամարդ-
կային կանուանեն:

Պօլեր կիներէն շատերը անբաժան ըն
կեր են իրենց էրկիներուն ու եղբայրնե-
րուն, անոնց վերքերը փաթթելու. զա-
նոնք խնամելու. կեռակրելու, ռազմա-
մթերքին հոգ տանելու, անոնց զէնքերը

լեցուցնելու ու երբեմն ալ անոնց հետ
հրազէն արձկելու, շատ անգամ երբ ի-
րենց էրկիները կամ եղբայրները ճակա
սամարտէն ետ դառնալ փորձեն այդ
Պօլեր կիները կը յանդիմանեն. կը խը
րախուսեն ու կրկին պատերազմի կը մը
ղեն զանոնք:

Անգլիացիք շատ կ'օգտուէին օդա
պարիկներէ. անգամ մը օդապարիկէն
տեսան թշնամիին կառքերով լի ռազմա
մթերքը և ատոր համեմատ անոնց վրայ
թնթախութիւններէն ռուս արձակել տալով
պանոնք պայթեցուցին:

Անգլիացիք հօգտուին նաև ճերմակ
մըջիւններու շինած անթիւ բոյնի բլուր
ներէն, որոց ետև կապաստանէին ու զէնք
կարձակէին:

Զօր. Պուլը ամէն ժամ կը շարժի
դէպի Լէյտամիթ, թէ և խիստ կամայ,
մատնաչափ առ մատնաչափ, հիմա Լէյ
տամիթէն վեց մղոն միայն հեռու է
սակայն մտացած այդ խիստ կարճ ճամ-
բան ամենազօրութիւն է: Կըտուի թէ Անգ
լիացիք իրենց յարասի յառաջխաղացու
թեան մէջ շատ ծանր կորուստ կունեն
նան:

ՎԵՐՁԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տասն երկար օրեր անցան և Զօր. Գր-
րօնէի օգնութիւն մը շտապաւ, անոր
հազարաւոր արի զինուորներուն դի-
ակներ անթաղ կը մնային հազարաւոր
վիրաւորուածներ կը մղադային տեղացող
գնդակի արարտներու ներքև կացութիւնը
անտանելի էր, սասն երկուքի զէմ մէկին
մարտնչելու դիւպայնութիւնը անխոճեմ
յանդ զնութեան տախիճանին կը հասնէր,
ուստի զուր տեղը շարքուելու և մնա-
ցեալներուն կեանքը փրկելու համար
առիւծարար զօրավարը որոշեց անյայ
ման կերպով անձնատուր ըլլալ, որպէս
թմ իր բնականով ու թնթախութիւնով
զերի է անգլիացիներու ձեռքը:

Հարաւ. արիկիէի ամիսներէ ի վեր
մղուած պատերազմին մէջ Բրիտանա-
կան զէնքերու այս անդրանիկ յաղթա-
նակը մասնաւոր նշանակութիւն ունի
այնու որ Մէճուպա Հիլին վրայ 19 արար
առաջ անգլիական զօրագնացի մը Պօլեր
ներս ձեռքով, ամբողջապէս ջնջուեցուն
ճիշդ տարեդարձի օրն էր: անգլիական
ազգը տօնախմբութիւն կը կատարէ, զի
ինչպէս Զօր. Բօպէրթի իր ուղղած հե-
ռազրին մէջ յաակապէս կը իրէէ Մէճու-
պա Հիլին վրէժը լուծուած էր:

Որովհետեւ Զօր. Գրօնէի հետ անձ-
նատուր եղած զօրքը հաշիւ 4000 ի կը
հասնի միայն 17 փոքրիկ թնթախութե-
րով, այժմ խնդիր է թէ ի՞նչ եղան անոր
բանակին մնացեալ մասը, ու խոշոր բազ
մաթիւ թնթախութիւնները կը կարծուի թէ
գողկելի ռազմագիտութիւնով մը Զօր. Գր
րօնէի իր բանակին մէջ մասն ու թնթա
նութիւնը կանխաւ իրմէն զատած և ու-
րիշ կողմ զրկած էր որպէսզի գեթ ա-

րակոյտերու վերածուած՝ ստացուածքնե
րը կողպտուեալ են, հացին ցուպը կտորեթի'
երկարագործութիւնը ու վաճառականու-
թիւնը միջոցներէ զուրկ՝ ամբողջութեան դա-
տապարտուեալ են, բանակ համարուածին
մնացողին մեծագոյն մասը ահաբեկած
ու վիրաւոր՝ ցրուեալ է լեռնէ լեռ, ժողո-
վուրդը վախէն, անթեթեմէն ու մեր-
կութեան կը զոչոչայ անտուն և անպատը-
պար: Եւ իվերայ այս արմէնայնի, յուսաց-
ւած եւրոպական մ' ջամտութիւնը՝ Հայ-
կական սկիզբներէն ըտրորովին
հակառակը զօրացուցածէ նոյն իսկ Մէճ
Մարդասպանին ձեռքերը որ իր հայաղինչ
քաղաքականութիւնը յառաջ կը տանի:

***

Ահա այս սոսկալի իրականութիւննե-
րուն վրայ է որ (գծաբախտարար) երկու
կուսակցութիւնները պարտին նայիլ: Չա-
խաղ իրականութիւններէն աչք գոցել և
բանաստեղծական խանդ ու եռանդով
յառաջ նետուիլը՝ կը նմանի կաբալին իր
զուրկը ձիւնին մէջ խոթելուն՝ յուսով
թէ որսորդին աչքերէն կը ծածուցուի այդ-
պիսով: Երկու կուսակցութիւններուն ան-
համաձայնութիւնները կը կայանան այս
կէտին վրայ: Մին կըսէ փորձառութիւն
ներէն օգտուինք սխալին ճանշնանք:

կըսէ (նոյն իսկ հոս մեր մէջ բերած իր
խօսքերով) թէ առանց Հայկական ներ-
կայ զարհուրելի իրականութիւնները նը-
կատի առնելու, շարունակելու ենք մեր
անցելուն աղետարեր ըսովաքը. առանց
մեր ստացած դառն ու սուղ փորձառու-
թիւններուն վրայ կանգ առնելու, յառաջ
տանելու ենք մեր ահաբեկ կերպով վիժած
նախկին ծրագիրը. յառաջ յառաջ յա-
ռաջ, հոգ չէ որ անոնց հետեւեալքը ըլ-
լայ հառաջ, հառաջանք... որ մեր ազ-
գային զոյուեթեան վերջին շահն է որ
կը մարի իսպառ:

Ուրեմն, այս ընդդիմախօսութեանէն
կը ստանուի թէ Դըրոչակը իր ընդիմա-
կաց կուսակցութիւնը իր զժմենատա-
րօրինակ հակառակորդը՝ յայտարարելուն
մէջ՝ ամօթալի յանցանք կը գործէ: Քա-
նի որ երկուքն ալ նոյն նպատակին կը ձգ-
տին, քանի որ երկուքն ալ նոյն նպատա-
կին նուիրուած են, քանի որ խնդիրը մի
ընցնէրու ընտրութեանը վրայ է որ կը կ-
յանայ, Դըրոչակ իր սու արտասայտութիւ-
նով կը մերկացունէ իր ոգիին տարօրի-
նակութիւնը ու թշնամութիւնը, ուրեմն
ինչո՞ւ իրաւունք չտալ որ Հայ ժողովուր-
դն ալ զիրենք անուանէ Հայկական դա-
տին դաւաճանները որ մինչև այսօր Սու-

թանին հայերը ջարդելու առիթներ տա-
լէն զատ ուրիշ բան ըրած չեն անոնք:

Արդ ք'անի դաշնակցական կուսակցու-
թիւնը իր այդ ոգին փոխած չէ, քանի՜ ու-
րիշ յեղափոխական կուսակցութիւններու
մէջ բարի ու հայրենասիրական տրամա-
դրութիւն տեսնել շուղէր, անոր քով
որեւէ միջամտութիւն ընել և անկէորեւէ
բարի արդիւնք սպասել ներքի չէ: Կը մը-
նայ որ Հայ ժողովուրդը ինք իր դատա-
զութիւնը գործածէ, իր վճիռը արձակէ,
և իր օժանդակութիւնը տայ այն ուղղու-
թեան, այն ծրագրին ու յեղափոխական
այն գործունեութեան որ կը տեսնէ թէ
մեր սուրբ դատին յարողութիւնը երաշ-
խաւորելու հանգամանքը ունի:

Մեր սուրբ դատին յարողութիւնը մի
միայն յեղափոխական միջոցներով կրնանք
ստանալ. սակայն գիտնալ պէտք է նաև թէ
այդ յեղափոխութիւնը ինչ՞ միջոցներով,
ինչ՞ հողի վրայ պատրաստելու և ինչ՞ ա-
տեն ու ինչ՞պէս վճարական քայլ առնելու է:
Ահա անոնք և անոնց ամենատարօրինակ
հակառակորդները: Հայեւի իրենցը,
զէմքը իրենցը, որուն առջև զաւրանաք
թէ վշտանանք. սուսնելով աղէտները որ
անկէ կը թափին ազգին գլխուն:

Գ. Պ. ՉԻՔԱՆԻԱՆ

